



Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM



Handelingsperspectief sociaal domein circulaire ambachtscentra

**Hoe circulaire ambachtscentra geholpen kunnen worden bij het
optimaliseren van sociale impact**

In opdracht van Rijkswaterstaat

Henri Faun
Koen Maas

Zoetermeer, 8 december 2021

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Achtergrond	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Doel en onderzoeksvragen	5
1.3	Methodologie	6
2	SWOT- analyse	8
2.1	Strengths	8
2.2	Weaknesses	9
2.3	Threats	11
2.4	Opportunities	12
3	Handelingsperspectief	13
3.1	Modules voor een businesscase	13
3.2	Functieomschrijvingen ontwikkelen	16
3.3	Overzicht van doelgroepen	17
3.4	Kennisdeling	20



1 Achtergrond

1.1 Inleiding

In 2019 is het programma Circulaire Ambachtscentra gestart. Het doel van het programma is om in 2030 in Nederland een landelijk dekkend netwerk van Circulaire Ambachtscentra te hebben en daarmee hergebruik en reparatie te bevorderen.

Op het eerste gezicht lijken Circulaire Ambachtscentra met name nuttig zijn voor het behalen van de Nederlandse milieu- en klimaatdoelen. Maar een Circulair Ambachtscentrum kan niet bestaan zonder mensen die er werk van maken: mensen die aangeboden afval beoordelen en scheiden, mensen die kapotte producten repareren, en mensen die afgedankte materialen hergebruiken om iets nieuws te creëren. Circulaire Ambachtscentra kunnen hiermee ook kansen bieden voor het bereiken van doelen binnen het sociaal domein, zoals activering van mensen en het bieden van plaats voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

In 2019 heeft Panteia in opdracht van Rijkswaterstaat een onderzoek uitgevoerd naar sociale activatie op Circulaire Ambachtscentra. Het doel van dat onderzoek was om de mogelijkheden voor sociale activatie nader te verkennen. Het onderzoek resulteerde in een rapport bestaande uit tien casusbeschrijvingen van Circulaire Ambachtscentra in verschillende stadia van ontwikkeling. Deze tien cases leverden interessante lessen op over de mogelijkheden voor sociale activatie op Circulaire Ambachtscentra, met aandacht voor de soorten werk en/of leerwerkplekken, de verschillende (mogelijke) doelgroepen, de benodigde begeleiding, de ontwikkelkansen voor medewerkers, de verschillende typen samenwerkingsverbanden, de mogelijkheden voor de werkgelegenheid in de regio en de benodigde middelen om de potentiële mogelijkheden te verwezenlijken.

Inmiddels zijn de Circulaire Ambachtscentra twee jaar verder in hun ontwikkeling en heeft Rijkswaterstaat behoefte aan concrete aanknopingspunten om de Circulaire Ambachtscentra verder te helpen en hun ontwikkeling te stimuleren. In dit kader heeft Rijkswaterstaat aan Panteia gevraagd een adviesrapport op te stellen met concreet handelingsperspectief over hoe de sociale impact op Circulaire Ambachtscentra te optimaliseren.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van de opdracht is te komen tot nadere en actuele inzichten in wat er goed loopt bij de Circulaire Ambachtscentra, wat er beter kan, wat eventuele belemmeringen zijn en welke ontwikkelrichtingen gestimuleerd moeten worden. Uiteindelijk doel is om tot een adviesrapport te komen met concreet handelingsperspectief hoe de sociale impact te optimaliseren.

Met het optimaliseren van sociale impact wordt bijvoorbeeld bedoeld:

- Een brede(re) doelgroep bedienen.
- Grotere afzetmarkt: meer duurzame plaatsingen vanuit gemeenten bij de Circulaire Ambachtscentra.
- Focus op persoonlijk behoefte en talenten op weg naar duurzame inzetbaarheid; de weg naar duurzame plaatsing is maatwerk en kan op diverse manieren vormgegeven worden.



- Meten en monitoren van de impact.
- Delen van succesverhalen.

Om tot dit resultaat te komen, hebben wij allereerst een SWOT analyse uitgevoerd. Deze SWOT-analyse in combinatie met verschillende interviews is vervolgens gebruikt om een handelingsperspectief op te stellen. (zie methodologie hieronder). Aan het onderzoek lagen de volgende onderzoeksvragen ten grondslag:

1. Welke goede voorbeelden zijn er van succesvolle activiteiten op circulaire Ambachtscentra?
 - a) Onder welke voorwaarden is er sprake van een toename aan instroom? Hoe verloopt dit voor de diverse doelgroepen?
 - b) Welk type functies ontstaan er?
 - c) Hoe verloopt de begeleiding, het functioneren, de doorgroei et cetera?
 - d) Hoe is de uitstroom?
2. Welke uitdagingen zijn er voor Circulaire Ambachtscentra om de gewenste resultaten te realiseren? Bijvoorbeeld ten aanzien van:
 - a) Instroom vanuit meerdere doelgroepen.
 - b) Professionaliseren van de activiteiten.
 - c) Duurzaam verankeren van activiteiten.
 - d) Realiseren van optimale samenwerkingsverbanden.
3. Welke ontwikkelingen zijn er breed in de maatschappij op het gebied van sociale activatie?
 - a) Hoe kunnen Circulaire Ambachtscentra profiteren van deze ontwikkelingen?
 - b) In hoeverre leiden deze ontwikkelingen tot knelpunten of belemmeringen voor Circulaire Ambachtscentra?
4. Wat zijn (concrete) behoeften van Circulaire Ambachtscentra om de sociale impact te optimaliseren? Welke concrete producten, diensten of ondersteuning geeft hen handelingsperspectief bij het overwinnen van knelpunten uitdagingen en het profiteren van ontwikkelingen?

Het gecreëerde handelingsperspectief bestaat uit suggesties voor (deel)producten die de circulaire ambachtscentra verder kunnen helpen bij het optimaliseren van hun sociale impact. Deze handreikingen zijn daarmee met name direct relevant voor Rijkswaterstaat en slechts indirect voor de circulaire ambachtscentra. In een volgende stap kunnen onze voorstellen verder worden uitgewerkt in producten die de circulaire ambachtscentra direct in de praktijk kunnen gebruiken. Het gaat in dit geval dus om algemeen handelingsperspectief, op basis waarvan acties kunnen worden gedistilleerd die voor de hele branche van belang (kunnen) zijn. Het gaat dus niet om adviezen op maat die alleen in een specifieke context van toepassing zijn.

1.3 Methodologie

Het uitgangspunt voor het handelingsperspectief is een SWOT-analyse voor de sociale activatie bij circulaire ambachtscentra. Een SWOT-analyse is in feite een gestructureerde inventarisatie van sterktes (**S**trengths), zwaktes (**W**eaknesses), kansen (**O**pportunities) en bedreigingen (**T**hreats). De sterktes en zwaktes zijn intern gerichte factoren die iets zeggen over de organisatie zelf, in dit geval dus de Circulaire Ambachtscentra. De informatie voor deze onderdelen komt voort uit onderzoeksvragen 1 en 2. De kansen en bedreigingen zijn externe factoren, waarop een organisatie kan inspelen of rekening mee moet houden. De informatie voor deze onderdelen komt voort uit onderzoeksvraag 3.



Er is één overkoepelende SWOT gemaakt voor alle circulaire ambachtscentra. In de praktijk zijn niet alle (interne) sterktes en zwaktes hetzelfde voor de verschillende ontwikkelde circulaire ambachtscentra. We zijn in de SWOT dan ook uitgegaan van sterktes en zwaktes zoals we ze vaker zien bij de verschillende initiatieven.

De inhoud van deze SWOT-analyse is tot stand gekomen door deskresearch en interviews. Voor de deskresearch hebben wij het vorige onderzoek en de casestudies die toen zijn uitgevoerd als uitgangspunt genomen. De inzichten hieruit zijn verder aangevuld met nieuwere bronnen. We hebben daarnaast in totaal 7 interviews gehouden. 5 interviews waren met betrokken bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra:

- BUCH-gemeenten (Bergen, Uitgeest, Castricum, Heiloo)¹
- Doetinchem
- Maastricht¹
- Rotterdam
- Bollenstreek
- Zwolle

De selectie van deze centra is tot stand gekomen in overleg met Rijkswaterstaat. Hierbij is gekeken naar een verdeling tussen centra die in het vorige onderzoek ook zijn gesproken en nieuwe initiatieven. Tevens is daarbij gekeken naar mate de inzet op sociale activatie in de circulaire ambachtscentra.

Daarnaast hebben we 2 interviews gehouden met externe experts:

- Branchevereniging Kringloopbedrijven Nederland (BKN)
- Sociaal Economische Raad (SER)

De interviews zijn gebruikt om zowel de SWOT aan te vullen als het handelingsperspectief op te stellen.

¹ De gesproken contactpersoon voor de BUCH-gemeenten is ook betrokken bij het initiatief in Maastricht.



2 SWOT-analyse

De onderstaande SWOT is een samenvatting van de resultaten van de deskresearch aangevuld met inzichten uit de gevoerde interviews. Op een aantal punten is sprake van een overlap. Zwaktes kunnen immers worden omgevormd naar sterktes en het op een juiste manier omgaan met bedreigingen kan ook kansen bieden. Op een aantal punten is in de toelichting ook al een verband gelegd tussen sterktes en zwaktes en zijn bedreigingen vertaald naar mogelijke kansen.

Interne factoren	Strengths <i>(sterke punten van CA's)</i> <ul style="list-style-type: none"> • Korte lijnen en een kwartiermaker. • Complementaire kennis en capaciteit. • Goede communicatie. 	Weaknesses <i>(uitdagingen waarmee CA's zich geconfronteerd zien)</i> <ul style="list-style-type: none"> • Samenwerking afval/circulair en sociaal domein. • Mensen uit de gewenste doelgroepen niet kunnen vinden. • Onvoldoende begeleiding op locatie beschikbaar. • Commitment partijen en verankeren activiteiten. • Doorstroom naar reguliere baan blijft moeilijk. • Een te grote initiële opzet van het circulaire ambachtscentra. • Financiering of vergunningen.
	Threats <i>(externe ontwikkelingen met een potentieel negatieve invloed op CA's)</i> <ul style="list-style-type: none"> • Beschikbaarheid mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. • Arbeidsmarkttekorten in zorg en welzijn. • Complexiteit en 'wegwerpcultuur' moderne apparaten. 	Opportunities <i>(externe, maatschappelijke ontwikkelingen waar CA's gebruik van kunnen maken)</i> <ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe doelgroepen betrekken. • Inspelen op arbeidsmarkttekort in zorg en welzijn. • Kans om een rol te vervullen in oplossing voor krapte in techniek. • Kansen benutten van online verkopen. • Kansen voor rol in preventief arbeidsmarktbeleid. • Kansen voor de inzet van Zorgtechnologie.
Externe factoren		

Hieronder worden de verschillende punten in de SWOT nader toegelicht.

2.1 Strengths

De strengths zijn sterke punten van succesvolle circulaire ambachtscentra. Deze interne en organisatorische aspecten hebben eraan bijgedragen dat bepaalde initiatieven goed van de grond zijn gekomen. We onderscheiden de volgende sterke punten:

- **Korte lijnen en een kwartiermaker:** Veel circulaire ambachtscentra (en centra in oprichting) hebben één of meerdere kwartiermakers: personen die de opzet en organisatie van een circulair ambachtscentrum coördineren, partijen aan elkaar verbinden en alle betrokkenen enthousiasmeren. Deze personen kunnen bij een



gemeente, een kringloop, een milieustraat of een sociale werk- en ontmoetingsplaats werken. Ook komt het voor dat het extern ingehuurd adviseurs zijn. In alle gevallen komt het erop neer dat deze kwartiermaker degene is op wie het project leunt. Deze personen leggen de lijnen tussen de organisaties, waarbij het vooral van belang is om de link te leggen tussen partijen die werken aan de circulaire economie en de partijen die zich inzetten voor (sociale) activatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De persoonlijke betrokkenheid van kwartiermakers leidt er ook toe dat de lijnen tussen de betrokkenen kort zijn en blijven. Dit is ook een succesfactor die door meerdere initiatieven wordt benoemd.

- **Complementaire kennis en capaciteit:** Wanneer partijen elkaar echt kunnen aanvullen met kennis of capaciteit over bijvoorbeeld het leveren van arbeidskrachten het bieden van werk of stageplaatsen dan is dit echt een kracht. In de basis kan gesproken over een drie eenheid die nodig is om een circulair ambachtscentrum van de grond te laten komen. Dit zijn: Voldoende restmaterialen, voldoende (arbeids)capaciteit en voldoende projecten of een afzetmarkt die groot genoeg is. Wanneer zich een knelpunt op een van deze terreinen voordoet dan zal de samenwerking minder goed functioneren. Het is daarom belangrijk om goed in de beeld te hebben welke partijen met welk onderdeel kunnen helpen en gedurende de samenwerking dit goed in de gaten houden.
- **Goede communicatie:** Wanneer de samenwerkende partijen naar elkaar toe transparant communiceren en helder zijn over wat zij uit de samenwerking willen halen, dan komt dit ten goede aan het samenwerkingsproces. Hierdoor ligt ook in een vroeg stadium de horde van (mogelijke) tegenstrijdige belangen op tafel en kan er snel naar een oplossing toegewerkt worden. Dit is in het bijzonder belangrijk voor de verschillende partijen binnen en buiten het sociale domein die normaal niet veel met elkaar te maken hebben. Wanneer deze verschillende partijen elkaar echter al goed kennen of al samenwerken in een bepaalde capaciteit dan is het opzetten van een nieuwe samenwerking rond een circulair ambachtscentrum ook direct een stuk makkelijker. Ook voor de continuïteit van het ambachtscentrum en de verdere samenwerking tijdens het proces verloopt soepeler. Partijen weten van de ander wat ze precies doen, kennen de mensen daar en er is onderling vertrouwen.

2.2 Weaknesses

De weaknesses (zwaktes) zijn interne organisatorische aspecten die ervoor zorgen dat sommige circulaire ambachtscentra nog niet daar zijn waar ze willen zijn. Ook zijn het uitdagingen die veel initiatieven moeten overwinnen om hun concept succesvol van de grond te krijgen. We onderscheiden de volgende zwaktes:

- **Samenwerking domeinen afval/circulair en sociaal domein bij gemeenten:** hoewel beide domeinen onderdeel van het gemeentelijk beleid zijn, hebben de betrokkenen bij de gemeente vaak weinig contact met elkaar. Het zijn verschillende portefeuilles die bij verschillende afdelingen zijn belegd. Vooral in grotere gemeenten kan er sprake zijn van een afstand tussen de twee domeinen, ze opereren in een andere beleidscontext en spreken niet altijd elkaars 'taal'. Ook visie en beleid worden onafhankelijk van elkaar ontwikkeld, zonder voldoende oog voor hoe de twee domeinen elkaar in circulaire ambachtscentra kunnen versterken.
- **Mensen uit de gewenste doelgroepen niet kunnen vinden:** Circulaire ambachtscentra kunnen kiezen uit allerlei verschillende doelgroepen om in te



zetten in de verschillende organisaties. Dit is afhankelijk van de initiële opzet van het ambachtscentrum. Wanneer er onvoldoende mensen uit deze doelgroepen gevonden kunnen worden dan brengt dit de gehele opzet van een circulair ambachtscentrum in gevaar. Afhankelijk van de doelgroepen ligt de verantwoordelijkheid bij verschillende partijen, maar in de meeste gevallen zal de gemeente hier een grote rol spelen. Zij beheren de bestanden met mensen uit bijvoorbeeld de WW.

- **Onvoldoende begeleiding op locatie beschikbaar:** In het verlengde van het punt hierboven moet er voor de mensen uit de doelgroepen ook voldoende begeleiding beschikbaar zijn. Afhankelijk van de doelgroep die ingezet wordt op het circulaire ambachtscentrum zal de begeleiding intensief of minder intensief zijn. Voor mensen met een verstandelijke beperking zal dit bijvoorbeeld groter zijn dan voor iemand uit de bijstand die verder geen beperkingen heeft. Wanneer het centrum met scholieren werkt dan zal de begeleiding intensiever moeten zijn bij praktijkleerlingen dan bij studenten van het HBO. Men moet niet onderschatten hoeveel begeleiding scholieren en studenten nodig hebben die niet door de onderwijsinstelling gegeven kan worden. De beschikbaarheid van begeleiding kan hem niet alleen in de hoeveelheid beschikbare personen zitten maar ook in de kwalificaties van die personen. Wellicht zijn er wel mensen beschikbaar maar hebben die niet de juiste kwalificaties om officieel met de doelgroepen aan de slag te mogen.
- **Commitment van samenwerkende partijen en duurzaam verankeren van activiteiten:** De samenwerkende partijen moeten zich echt voor de langere termijn committeren aan het circulaire ambachtscentrum. Wanneer dit niet gebeurt dan blijven afspraken te vrijblijvend, is het moeilijker om financiering rond te krijgen en komt het centrum niet van de grond. Ook bestaat het gevaar dat wanneer bepaalde belangrijke personen bij de betrokkenorganisaties de kwartiermakers verdwijnen, de samenwerking langzaam uit elkaar valt. Het uitvoeren van een haalbaarheidsstudie lijkt daarin een onmisbare schakel. Wanneer de gemeente betrokken is dan is het aan te bevelen om ook genoeg politiek draagvlak te hebben in de gemeenteraad en het ook onderdeel te laten zijn van een langere termijn visie en beleid op het gebied van duurzaamheid. In haalbaarheidsstudies of vergelijkbare exercities is het cruciaal om ook het sociale domein hier in te betrekken.
- **Doorstroom naar reguliere baan blijft moeilijk:** Veel van de initiatieven uit 2019 gaven destijds aan dat vooral de mensen uit het 'granieten bestand' bij de gemeenten zoals mensen uit de bijstand met een bepaalde beperking moeilijk kunnen en ook in sommige gevallen niet willen doorstromen naar een reguliere baan. Het werken bij bijvoorbeeld een kringloop blijkt al heel moeilijk en vergt heel veel begeleiding. Deze kringloopcentra hebben ook niet het budget om deze personen in dienst te nemen terwijl dat vaak nog wel een optie is die te overwegen valt voor deze doelgroep als ze gehecht zijn geraakt aan de groep mensen daar. Sommige inactieven die sterk inzetten op het betrekken van het sociale domein geven ook aan dat ze er niet in de eerste plaats zijn om mensen te laten doorstromen naar een reguliere baan. Als dit op een duurzame manier gerealiseerd kan worden dan is dit zeker iets waar men zich op inzet. Als deze doorstroom niet gerealiseerd kan worden of niet duurzaam gerealiseerd kan worden dan moet ook goed gekeken worden dat deze mensen in de voor hun beschikbare capaciteit een bepaalde dagbesteding of begeleide baan kunnen blijven uitvoeren en niet weer terugvallen in een potentieel zwart gat.
- **Een te grote initiële opzet van het circulaire ambachtscentra:** Hoewel het uiteindelijke doel is om een grote groep partijen te betrekken bij het circulaire



ambachtscentra is het zeker in het begin lastig om dit direct van de grond te krijgen met zo veel verschillende stemmen. Het werkt beter om met een kernteam (van bijvoorbeeld de kringloop, afvalverwerker, gemeente en wellicht een werkplaats, repair café of onderwijsinstelling) te werken aan de opstart van het centrum. Andere partijen kunnen later aansluiten of een ring van partijen buiten dat kernteam vormen die minder inspraak hebben.

- **Financiering of vergunningen:** Ideeën en welwillendheid van samenwerkende partijen moeten omgezet worden in acties en die acties lopen toch vaak stuk op onvoldoende financiering. Dit gaat verder dan alleen het sociale domein. Wat betreft het sociale domein gaat het hier bijvoorbeeld om het inzetten van verschillende doelgroepen. Zo moet bij het inzetten van studenten of scholieren goed gekeken worden of er niet een accreditatie nodig is bij het SBB² als leerwerkbedrijf en de begeleiding moet voldoen aan bepaalde eisen of in het bezit moet zijn van bepaalde diploma's. Ditzelfde geldt voor het werken met mensen met een beperking.

2.3 Threats

De threats zijn externe bedreigingen die buiten de directe invloedssfeer van circulaire ambachtscentra liggen. Wel hebben ze met deze factoren te maken, zowel bij het dagelijks werk als in de doorontwikkeling. We onderscheiden de volgende bedreigingen:

- **Beschikbaarheid van mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt.** Daarbij gaat het specifiek om personen die het werk inhoudelijk ook kunnen uitvoeren. Door ontwikkelingen zoals de Banenafspraken en inzet op Social Return on Investment (SROI), onder andere in het kader van overheidscontracten, is er meer vraag naar mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. Daarbij is er wel verschil in welke mensen meer en minder in trek zijn. Personen met een ernstige psychische aandoening en ex-gedetineerden krijgen minder kansen op de arbeidsmarkt. Gemeenten hebben zelf vaak ook geen goed zicht op mensen met een uitkering die voor functies bij CA's in aanmerking kunnen komen.
- **Arbeidsmarkttekorten in zorg en welzijn:** wanneer mensen met een beperking en/of GGZ-cliënten onderdeel vormen van het concept, is er vrijwel altijd begeleiding vanuit voorzieningen voor deze cliënten nodig. Er staat echter een grote druk op de werkzaamheden in deze zorgsectoren. Dit maakt de deelname aan activiteiten buiten de deur kwetsbaar, aangezien medewerkers in de zorg al vaak hun handen vol hebben om de activiteiten binnen de zorgvoorziening draaiend te houden.
- **Complexiteit en 'wegwerpcultuur' van moderne apparaten:** vooral als repair cafés een onderdeel vormen van het concept, is er een uitdaging dat de apparaten steeds vaker 'smart' zijn en daarmee complexer om te repareren ook zijn sommige apparaten zodanig gemaakt dat ze niet gerepareerd kunnen worden. De complexiteit kan ervoor zorgen dat de laagdrempelige aard van een repaircafé verloren gaat en dat de benodigde vaardigheden te groot zijn voor de mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.

² Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven



2.4 Opportuniteiten

De opportuniteiten zijn kansen in de economie en/of de maatschappij in brede zin waar cruciale ambachtscentra op in kunnen spelen in hun ontwikkeling en doorgroei. We onderscheiden de volgende kansen:

- **Mogelijkheden benutten door nieuwe doelgroepen te betrekken.** Ondanks een afnemende beschikbaarheid, zijn er nog voldoende mogelijkheden om nieuwe doelgroepen te betrekken bij circulaire ambachtscentra. Een aantal groepen uit het doelgroepenregister van de banenafpraak heeft namelijk nog steeds grotere moeite dan andere hun weg naar de arbeidsmarkt te vinden. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om statushouders en ex-gedetineerden. Daarnaast hebben ook leerlingen uit het speciaal onderwijs. Laaggeletterden en niet-digivaardigen minder kans op de arbeidsmarkt. Een circulair ambachtscentrum kan voor hen wellicht meer kansen bieden, en andersom: door de beschikbaarheid van deze werkzoekenden, kunnen vacatures bij circulaire ambachtscentra worden vervuld.
- **Inspelen op arbeidsmarkttekorten in zorg en welzijn.** De bedreiging van gebrek aan begeleidingscapaciteit bij zorgorganisaties kan ook kansen bieden. Circulaire ambachtscentra kunnen het gesprek aangaan met zorgvoorzieningen hoe men elkaar kan versterken. Wellicht is er juist een mogelijkheid om de activiteit binnen de voorziening te organiseren, waarmee een deel van de werkdruk bij het zorgpersoneel kan worden weggehaald. Cliënten zijn bezig en worden begeleid door de inhoudelijk specialisten voor upcycling, reparatie, etc. Dit geeft de zorgmedewerkers wellicht ruimte om aandacht aan andere cliënten te besteden.
- **Kans om een rol te vervullen in oplossing voor krapte in techniek:** er is een grote vraag naar technisch geschoold personeel. Circulaire ambachtscentra kunnen een rol spelen bij het vinden van nieuwe doelgroepen die interesse kunnen krijgen in techniek en (al dan niet in combinatie met werk bij het CA) een opleiding kunnen volgen.
- **Kansen benutten van online verkopen:** Online tweedehands kopen is 'hot' door verschillende commerciële platforms. Circulaire ambachtscentra kunnen hierbij aansluiten en daarmee niet alleen hun eigen afzetmarkt vergroten, maar ook hun medewerkers nieuwe vaardigheden bijbrengen die zeer bruikbaar zijn voor de hedendaagse arbeidsmarkt.
- **Kansen voor rol in preventief arbeidsmarktbeleid:** arbeidsmarktbeleid richt zich steeds meer op mensen die werkloos dreigen te worden. Bijvoorbeeld omdat hun baan in de toekomst wordt geautomatiseerd of omdat er een hoger opleidingsniveau is vereist, dat voor hen onhaalbaar is. Circulaire ambachtscentra kunnen als vangnet dienen voor mensen die door technologische ontwikkelingen hun baan lijken te verliezen. Dit is een vorm van preventief handelen met van-werk-naar-werk trajecten, voordat mensen in een uitkering terecht komen.
- **Kansen voor de inzet van Zorgtechnologie:** Dankzij nieuwe technologische toepassingen wordt het voor steeds meer mensen met een arbeidsbeperking mogelijk om toch te participeren. Een aantal van de toepassingen staat nog in de kinderschoenen. Circulaire ambachtscentra kunnen als proeftuin dienen voor nieuwe initiatieven. Hiervoor zijn wellicht ook subsidies beschikbaar. Met behulp van zorgtechnologie kunnen mensen die voorheen een grote afstand tot de arbeidsmarkt hadden hun eerste stappen zetten richting regulier werk.



3 Handelingsperspectief

Op basis van de uitgevoerde SWOT-analyse hebben wij interviews uitgevoerd met initiatiefnemers van circulaire ambachtscentra en andere partijen die zicht hebben op het (door)ontwikkelen van dergelijke activiteiten. Wij zijn daarbij uitgegaan van de (mogelijke) zwaktes die we in de SWOT zagen en hoe de initiatieven beter gebruik zouden kunnen maken van de mogelijkheden, beschreven bij 'opportunities'.

In dit hoofdstuk bieden we een basis aan concrete handelingsperspectieven voor circulaire ambachtscentra om met deze geïdentificeerde uitdagingen om te gaan. Het gaat om handreikingen, ideeën en suggesties voor producten die circulaire ambachtscentra kunnen gebruiken bij de het (door)ontwikkelen en uitbreiden van hun initiatief. Daarbij gaat het specifiek om het optimaliseren van de sociale activatie en het inzetten van personen met afstand tot de arbeidsmarkt. We formuleren dit handelingsperspectief op vier onderdelen:

1. Modules voor een businesscase
2. Functieomschrijving van de kwartiermaker
3. Overzicht van doelgroepen
4. Kennisdeling

Per categorie komen we met een advies hoe de circulaire ambachtscentra op dit gebied geholpen kunnen worden om hun initiatief een stap verder te brengen.

De relevantie van adviezen voor de verschillende circulaire ambachtscentra kan verschillen en is afhankelijk van het stadium waarin het circulaire ambachtscentrum zich bevindt. Zo zal de businesscase met name relevant zijn voor startende ambachtscentra of centra die gaan uitbreiden. De functiebeschrijvingen en doelgroepen zijn voor vrijwel alle initiatieven relevant. Kennisdeling zal voornamelijk vanuit de koplopers komen: de initiatieven die al verder zijn in hun ontwikkeling.

3.1 Modules voor een businesscase

Het opstellen van een businesscase voor een circulair ambachtscentra is zowel belangrijk bij het opzetten van zo'n initiatief alsmede om de scope van het initiatief te vergroten. Een businesscase bestaat meestal uit verschillende onderdelen. Wij zien het als cruciaal dat circulaire ambachtscentra aandacht besteden aan de twee kanten van een circulaire ambachtscentrum: het circulaire aspect (vaak gemakkelijker te kwantificeren) en het sociale aspect.

Veel circulaire ambachtscentra worden met dezelfde uitdagingen geconfronteerd bij het uitwerken van hun plannen. Om te voorkomen dat alle initiatieven hier zelf een weg in moeten vinden, is het zinvol om uit te kunnen gaan van een meer gestandaardiseerde opzet. Om hier een handelingsperspectief voor te bieden, stellen wij voor om de centra bouwstenen te bieden voor hun businesscase. Deze bouwstenen dienen als een basis voor circulaire ambachtscentra bij het ontwikkelen van hun eigen plan.

Een standaard businesscase (of in ieder geval modules/onderdelen van een businesscase), kan ervoor zorgen dat:

- 1) Nieuwe circulaire ambachtscentra kunnen profiteren van de ideeën die elders al zijn opgedaan. Zo hoeven ze niet 'het wiel opnieuw uit te vinden'. Goede ideeën



voor organisatievormen, werkwijzen en te betrekken partijen vinden hun weg gemakkelijk naar een bredere groep initiatiefnemers.

- 2) Beide aspecten (circulair en sociaal) voldoende aan bod komen in de opzet van circulair ambachtscentrum. De businesscase maakt immers duidelijk hoe de twee kanten elkaar kunnen versterken.

Onderdelen van een standaard businesscase

In de standaard businesscase kan aandacht worden gegeven aan:

- **Organisatievorm:** De organisatievorm is een belangrijk onderdeel van de businesscase en bepaalt voor een groot deel ook de verdere uitwerking van het initiatief. Door de voor- en nadelen van verschillende organisatievormen op een rij te zetten, kunnen initiatieven hier goede keuzes in maken. Met voorbeeld-businesscases van circulaire ambachtscentra kunnen startende initiatiefnemers direct zien welke organisatievorm wel of niet bij hun ideeën en samenwerkingspartners past.

De meest optimale organisatievorm is afhankelijk van verschillende factoren. En elke vorm heeft voor- en nadelen. Enkele overwegingen bij circulaire ambachtscentra zijn de volgende:

- Is er sprake van een centrale locatie of 'hub' waaruit coördinatie of uitvoering plaatsvindt, of zijn er verschillende plaatsen zoals een kringloopcentrum of een (werk)voorzieningsplaats? Dit heeft gevolgen voor welke organisatie of entiteit het voortouw kan nemen.
- Werkt het initiatief met commerciële of non-profit organisaties? Overheidsorganisaties, zoals gemeenten mogen namelijk geen commercieel opererend bedrijf uitbaten. Wanneer met zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) wordt samengewerkt, moeten zij echter wel worden betaald voor hun diensten, en wensen zij wellicht winst te maken op het verkopen van upcyclingproducten.

Er zijn verschillende organisatievormen denkbaar voor combinaties van commerciële en niet-commerciële activiteiten. Zo hebben sommige initiatieven de structuur van een gilde of een vergelijkbare samenwerkingsvorm. Het lastige in deze samenwerking is dat zij het samenwerkingsverband niet altijd als aparte entiteit kunnen registeren. Een mogelijke oplossing hiervoor is het oprichten van een stichting. Dit vereist dan wel dat de aangesloten partijen zich committeren tot een gezamenlijk doel en statuten opstellen. Dit commitment kan bepaalde partijen afschrikken die bij een lossere samenwerkingsvorm wellicht wel aanhaken. Het voordeel van het registeren van een rechtspersoon is dat de stichting aanvragen kan indienen voor bepaalde subsidies. Bij lossere samenwerkingsvormen, zoals een gilde, moet één van de betrokken partijen dit doen, maar kan de subsidie daarna niet zomaar naar een van de andere samenwerkingspartners worden overgemaakt.

- **Sociale impact kwantificeren:** voor het aantrekken van externe financiers is het van belang dat opbrengsten en kosten goed in beeld worden gebracht. Dit geldt zowel voor de financiële als de maatschappelijke kosten en opbrengsten. Bij het opstellen van een businesscase is het in de meeste gevallen eenvoudiger om de milieu-impact aan te tonen dan de sociale impact. Hiermee bedoelen we dat het stellen van targets over het verwerken van een bepaalde hoeveelheid restmaterialen, het terugdringen van het opgehaalde afval, verkoop van tweedehandsartikelen, etc. Deze zaken zijn veelal goed te kwantificeren. Het definiëren van sociale impact is vaak moeilijker, zeker wanneer de initiatiefnemers vooral partijen uit de circulaire economie zijn. De waarde van het bieden van werkervaring en sociale activatie is lastiger in euro's uit te drukken. Er zijn



verschillende methoden om de toegevoegde waarde van sociaal ondernemen in beeld te brengen. Zo zijn er, onder andere, de 'MAEX'³ en de Prestatieladder Sociaal Ondernemen (PSO).

- **Het in lijn brengen van doelen vanuit verschillende betrokkenen:** Het gaat hierbij om het in lijn brengen van economische en bedrijfsbelangen en maatschappelijke belangen. Netto baten in het sociale domein worden gerealiseerd door een besparing op uitgaven op uitkeringen en zorgkosten en het bevorderen van participatie en mogelijk toe leiden van mensen naar een betaalde baan. Hierbij kijken partijen vaak naar de investering die gedaan moet worden om dit realiseren. Bedrijven en andere samenwerkingspartners moeten een investering doen om deze mensen aan het werk te helpen zonder dat ze daar misschien direct iets voor terug krijgen. De gemeente bespaart in dit geval vaak kosten en het bedrijf heeft wellicht op termijn de mogelijkheid om mensen een betaalde baan aan te bieden. Samenwerkingspartners die niet erg betrokken zijn bij het sociale domein zien deze mensen wellicht als goedkope arbeidskrachten en dit zijn ook meestal de partijen die een verkeerde voorstelling hebben van het gemak waarmee deze mensen aan het werk kunnen worden gezet.
- **Afspraken vastleggen over de productieketen:** Daarnaast kan het voor bedrijven lastig zijn om te werken met een productieketen waarin mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt actief zijn. Enthousiasme om mee te werken aan de samenwerking kan snel omslaan in irritatie als er een onrealistisch verwachtingspatroon is. Zo kan de productie en levertijd van tweedehands textielproducten bijvoorbeeld fluctueren. Dit is lastig voor bedrijven of zzp'ers die hiermee willen werken. Zij moeten een bepaalde levertijd kunnen garanderen aan consumenten. Als dit niet mogelijk is dan zijn ze minder snel geneigd om aan te haken. Om deze reden is het voor het circulaire ambachtscentra belangrijk om in eerste instantie duidelijk te maken wat de capaciteit is van de productie en hoe snel deze uitgebreid zou kunnen worden. Als dit niet werkbaar is voor de verwerkende of verkopende partij dan is het belangrijk om deze potentiële samenwerkingspartner wel op het netvlies te houden. Het is dan aan het circulaire ambachtscentra om meer werkplekken te creëren of meer mensen te werven om de opdracht wel aan te kunnen nemen. Het is belangrijk om de verwachtingen ook tijdens de samenwerking te blijven managen. De eerder genoemde drie eenheid moet hierbij ook in acht worden genomen: Voldoende restmaterialen, voldoende (arbeids)capaciteit en voldoende projecten of een afzetmarkt die groot genoeg is. In de productieketen is idealiter een goede balans tussen deze drie onderdelen aanwezig en zijn er voldoende partijen beschikbaar in elk onderdeel van deze productieketen.
- **Overzicht van financieringsmogelijkheden en geldstromen:** Circulaire ambachtscentra zijn gebaat bij een overzicht met financierings- en subsidiemogelijkheden. Deze subsidies zijn geënt op het inzetten van bepaalde doelgroepen of op bepaalde activiteiten. De samenwerkingsverbanden kunnen dit overzicht gebruiken in hun zoektocht naar partijen om zich bij het samenwerkingsverband aan te sluiten en het initiatief van de grond te krijgen of verder uit te bouwen. Op dit moment maken circulaire ambachtscentra nog niet van alle mogelijkheden gebruik. Dit komt deels omdat ze zich niet bewust zijn van de verschillende mogelijkheden. Wel moet bij deze lijst met opties ook duidelijk uitgelegd worden welke weg bewandeld moet worden om de subsidie te krijgen; er zijn altijd voorwaarden waaraan voldaan moet worden bij het aanvragen. Het eerder genoemde punt van het niet zijn van een stichting of bedrijf maar een losse

³ De MAEX is de maatschappelijke beurs en maakt de activiteiten en impact van sociale initiatieven zichtbaar en meetbaar, zie <https://maex.nl/#/home>



groep partners of een Gilde kan hierbij een belemmering zijn. Het presenteren van de opties die samenwerkingsverbanden hebben om hier wel van gebruik van te maken, is hierbij essentieel.

3.2 Functieomschrijvingen ontwikkelen

In een circulair ambachtscentrum zijn veel verschillende personen van diverse achtergronden in (mogelijk) een veelvoud aan functies actief. Ondanks de grote verschillen in opzet en aanpak van de verschillende circulaire ambachtscentra, zijn er wel duidelijke overeenkomsten in rollen en taken te zien. Bovendien bieden alle initiatieven mogelijkheden voor verschillende doelgroepen met afstand tot de arbeidsmarkt. Het werken met deze doelgroepen vraagt ook iets van de begeleiding.

Op dit moment moeten alle circulaire ambachtscentra zelf 'het wiel uitvinden' voor hoe taken verdeeld worden, aansturing en begeleiding geregeld worden en hoe men met verschillende doelgroepen werkt. De initiatieven zouden daarom gebaat zijn bij handzame functieomschrijvingen voor de verschillende (mogelijk) taken, rollen en doelgroepen. Deze kunnen zowel voor de initiatiefnemers (kwartiermakers) als voor de uitvoerende functies worden gemaakt. Voor elke functie kan een factsheet worden aangemaakt met een beknopte weergave van de belangrijkste kenmerken en eigenschappen.

Functieomschrijving van de kwartiermaker

Zoals in de SWOT aangegeven, is er bij de meeste succesvolle initiatieven sprake van een kwartiermaker die de activiteiten coördineert en het aanspreekpunt is voor alle betrokken partijen. De kwartiermaker is veelal degene het initiatief van de grond heeft gekregen en verder kan uitbouwen. In de praktijk zien we dat de kwartiermaker vaak een achtergrond heeft in het afval/circulaire domein. Daarom stellen wij voor om de functie van kwartiermaker expliciet te definiëren en een standaard functieomschrijving voor deze rol te ontwikkelen. In deze omschrijving kan dan ook kennis van het sociale domein worden geborgd.

In het functieprofiel van een kwartiermaker moeten in elk geval de volgende zaken aan bod komen:

- Kennis over het sociaal domein én kennis over circulaire domein: om sociale activatie een intrinsiek onderdeel van een circulair ambachtscentrum te maken, is het van belang dat er bij de kwartiermaker wordt geborgd dat deze niet alleen kijkt op het circulaire aspect, maar ook oog voor de sociale component. In het functieprofiel moet dit sociale aspect dus expliciet aan bod komen, hetzij als vereiste voor de kennis van de kwartiermaker, of als aandachtspunt voor het netwerk van de kwartiermaker.
- Een kwartiermaker moet dus een netwerk aan contacten hebben zowel het circulaire als het sociale domein, of in staat zijn deze netwerken snel op te bouwen.
- Een kwartiermaker is ondernemend en proactief.
- Een kwartiermaker is overtuigend en enthousiasmerend.

Het goed definiëren van een kwartiermaker is niet alleen voor beginnende initiatieven van belang. Ook voor bestaande initiatieven is het slim om deze functiedefinitie vast te stellen, voor het geval dat één van de huidige kwartiermakers wegvalt. Zo kan gericht en doordacht naar een vervanger worden gezocht. De kwartiermakersfunctie kan in theorie ook door twee of meerdere personen ingevuld worden als dit beter past



bij de opzet van het ambachtscentrum. Idealiter zijn het dan personen met complementaire kennis en netwerken.

Functieomschrijvingen van andere functies

Naast de kwartiermaker zijn er ook andere functies die goed omschreven worden. Dit zijn bijvoorbeeld functies met betrekking tot:

- **Sorteren**
- **Demontieren**
- **Repareren**
- **Upcycling**
- **Ontwikkeling en beheer van digitale omgevingen (webshops)**
- **Begeleidingsrollen van mensen in de bovenstaande functies**

Ook voor deze functies raden wij aan om een functieomschrijving te maken, met daarin bijvoorbeeld:

- De taken die bij de functie horen.
- De competenties die iemand minimaal moet hebben om de functie te vervullen.
- De competenties die iemand binnen de functie (verder) kan ontwikkelen.
- De doelgroepen die (mogelijk) in aanmerking komen om de taken en rollen te vervullen (zie 3.3).
- Hoe de aansturing van de functie is vormgegeven.

Voor samenwerking met het onderwijs en het inpassen van studenten raden wij ook aan om een functieprofiel voor stagiairs op te stellen. Hierin staat in ieder geval wat voor onderwijstype er gezocht wordt met daarbij een taakbeschrijving, welke competenties en vaardigheden zijn vereist en welke opleidingen het beste op deze rol aansluiten. Deze functieprofielen helpen in het creëren van het overzicht van interessante doelgroepen (zie 3.3) en om de samenwerking met het onderwijs aan te gaan.

3.3 Overzicht van doelgroepen

In de SWOT werd bij de opportuniteiten benoemd dat er doelgroepen zijn die moeilijk de arbeidsmarkt betreden. De mogelijkheden voor het werken met deze doelgroepen zijn echter nog niet bij alle circulaire ambachtscentra bekend. Net als de wens voor een goed overzicht van subsidie- en financieringsmogelijkheden (bij de businesscase), zien wij een behoefte aan een overzicht van de interessante doelgroepen waarmee gewerkt kan worden, inclusief wat het betekent om te werken met deze doelgroepen.

Voor elk van deze doelgroepen kunnen één of twee zogenaamde *persona's* worden gecreëerd. Een persona is een beschrijving van een fictief persoon die symbool staat voor de doelgroep. Een dergelijke beschrijving in een persona geeft een goed beeld van hoe een persoon vanuit de doelgroep is, wat zijn/haar beweegredenen zijn en waarmee een begeleider rekening moet houden in de aansturing.

In de beschrijving van de persona kan voor iedere doelgroep het volgende worden opgenomen (met een eerste aanzet voor een voorbeeld van iemand uit de doelgroep 'statushouder', dit voorbeeld moet verder worden aangescherpt en aangevuld):

- **Omschrijving van de persoon.** (bijvoorbeeld: *Anwar, 31 jaar en gevlucht uit Syrië, hij is opgeleid als elektrotechnicus en heeft vroeger bij zijn vader in de bakkerij geholpen*)



- **Welke uitdagingen deze doelgroep met zich mee brengt.** (*Anwar spreekt een beetje Nederlands en redelijk Engels. Hij is getraumatiseerd door wat hij in Syrië heeft gezien en heeft soms paniekaanvallen als hij onder druk komt.*)
- **Welke begeleiding deze doelgroep nodig heeft,** inclusief of deze begeleiding professioneel opgeleid moet zijn en/of in het bezit moet zijn van bepaalde accreditatie of certificaten. (*Anwar heeft behoefte aan een duidelijke taakomschrijving, liefst in zijn eigen taal, zodat hij aan de slag kan. Jesper, zijn taal- en werkcoach helpt hem hierbij*)
- **Organisaties die kunnen helpen** bij het vinden van en werken met deze doelgroep (*bijvoorbeeld: Vluchtelingenwerk Nederland*).
- **Subsidiereregelingen** waarvan een circulair ambachtscentrum gebruik kan maken bij het werken met de doelgroep.
- (eventueel) **Een indicatie over de beschikbaarheid** van de doelgroep in de regio of gemeente.

Aanvullend op de persona kan er meer feitelijke achtergronden per doelgroep worden ontwikkeld. Hieronder presenteren wij een aantal korte voorbeelden aan de hand van verschillende doelgroepen. Dit betreft een opzet die nader uitgewerkt dient te worden.

Statushouders

- **Omschrijving:** statushouders zijn veelal als vluchteling naar Nederland gekomen en hebben een vaste verblijfsstatus gekregen. Zij mogen dus in Nederland blijven en ook werken.
- **Uitdagingen:** Circulaire ambachtscentra moeten er rekening mee houden dat deze statushouders vaak geen startkwalificatie hebben en vaak ook de taal nog niet voldoende machtig zijn. Daarentegen willen de meeste van deze mensen graag werken. Voor circulaire ambachtscentra is het daarmee een groep die potentie heeft om in te zetten. Hier zijn natuurlijk een aantal voorwaarden aan verbonden voor de ambachtscentra. Deze statushouders zijn in de meeste gevallen op zoek naar een betaalde baan en het is voor circulaire ambachtscentra daarom belangrijk dat zij uitzicht bieden aan de statushouders op uitstroom naar een betaalde baan of het behalen van een startkwalificatie.
- **Begeleiding:** Circulaire ambachtscentra kunnen voor de begeleiding van de statushouders een taal- en werkcoach in dienst nemen. Deze taal/werkcoach is een betaalde functie. De coach help statushouders om de taal te leren en is een aanspreekpunt bij het uitvoeren van werkzaamheden. Op deze manier kan het circulair ambachtscentrum de statushouders inzetten voor verschillende werkzaamheden. Ervaringsdeskundigen zijn vaak goede kandidaten voor de functie van taal/werkcoach. Dit zijn personen die zelf het traject hebben doorlopen en daardoor ervaring hebben met de uitdagingen waar de statushouders ook voor staan. Het is daarnaast aan te bevelen om deze begeleiding van de taal/werkcoach ook nog tijdelijk door te zetten wanneer de statushouders bij een reguliere baan bij een werkgever hebben. Eventuele problemen die zij in eerste instantie tegenkwamen bij het circulaire ambachtscentrum zullen in veel gevallen ook bij de nieuwe werkgever de kop opsteken.
- **Organisaties:** De circulaire ambachtscentra kunnen voor het inzetten van statushouders samenwerkingen zoeken met de gemeente en bijvoorbeeld vluchtelingenwerk Nederland.
- **Regelingen:** Er zijn verschillende regelingen beschikbaar die circulaire ambachtscentra kunnen gebruiken om de inzet van statushouders te vergemakkelijken.⁴

⁴ <https://www.ser.nl/nl/thema/werkwijzer-vluchtelingen/werken/ondersteuning/regelingen>



WMO dagbesteding

- **Omschrijving:** Hier kunnen verschillende doelgroepen tot behoren zoals cliënten uit de GGZ en GHZ.
- **Uitdagingen:** Het gaat hierbij voor circulaire ambachtscentra niet om het leiden van mensen naar een reguliere baan maar om deze mensen een nuttige dagbesteding te laten vervullen. Circulaire ambachtscentra moeten zich realiseren dat er in het algemeen een hogere zorgvraag en intensievere vorm van begeleiding nodig is voor het inzetten van deze doelgroep.
- **Begeleiding:** Het kan zijn dat de inzet van deze mensen vraagt om professionele begeleiding. Dit kan een drempel zijn voor circulaire ambachtscentra om deze doelgroep in te zetten. Wij raden daarom de ambachtscentra aan om de samenwerking aan te gaan met organisaties die deze kennis en ervaring al in huis hebben en hier op voort te bouwen.
- **Organisaties:** Circulaire ambachtscentra kunnen daarbij kijken naar verschillende lokaal, regionaal en nationaal opererende zorgorganisaties.
- **Regelingen:** Er zijn verschillende subsidiemogelijkheden voor verschillende doelgroepen, bijvoorbeeld bij niet-aangeboren hersenletsel (NAH). Kijk hierbij goed naar welke aangesloten partij binnen het circulaire ambachtscentra de subsidie aan kan vragen.

Onderwijs

Hierin zijn meerdere doelgroepen te onderscheiden zoals:

- HBO/WO studenten
- MBO BBL studenten

HBO/WO studenten

- **Beschikbaarheid:** Dit hangt af van het aantal onderwijsinstellingen die in de gemeente of regio gevestigd zijn en of de aangeboden opleidingen goed aan sluiten bij het initiatief dat is opgezet.
- **Uitdagingen:** Wij raden circulaire ambachtscentra aan om door middel van samenwerking met studenten in het hoger onderwijs pilots op te starten en concepten die nog in de ideeënfase zijn verder vorm te geven. Als er een idee is om met bepaalde restmaterialen te gaan werken kan een groep studenten goed ingezet worden om hier een businesscase voor te ontwikkelen. Geef hierbij als circulair ambachtscentrum ook aan dat de studenten het sociale domein direct in de businesscase meenemen. Ook kunnen studenten een ambachtscentrum helpen bij het verder opschalen van een bestaand idee en het creëren van een start-up. Bij een goede uitwerking kan hierbij de kans ontstaan voor een duurzame nieuwe onderneming die onderdeel uitmaakt van het circulaire ambachtscentrum.

MBO (BBL) studenten

- **Beschikbaarheid:** Dit hangt af van het aantal onderwijsinstellingen die in de gemeente of regio gevestigd zijn en of de aangeboden opleidingen goed aan sluiten bij het initiatief dat is opgezet.
- **Uitdagingen:** In meerdere van de gevoerde gesprekken bleek de samenwerking met onderwijsorganisaties lastig voor circulaire ambachtscentra. Vooral met Mbo-scholen (ROC's) werden er knelpunten ervaren bij het inzetten van leerlingen. Er zijn eisen voor een stageplaats voor Mbo-leerlingen. Circulaire ambachtscentra die hier niet bekend mee zijn, kunnen veel tijd kwijt zijn aan het leren kennen van de onderwijswereld. Ook zijn er praktische uitdagingen. De schoolvakanties vallen bijvoorbeeld niet goed samen met de werkzaamheden bij circulaire ambachtscentra. Het delen van goede inzichten over het samenwerken met



verschillende doelgroepen in het onderwijs helpt circulaire ambachtscentra optimaal gebruik te maken van en kansen te bieden aan Mbo-leerlingen. Om een duurzame samenwerking op te zetten waarbij MBO studenten kunnen worden ingezet, kunnen circulaire ambachtscentra zich door SBB laten certificeren als leerwerkbedrijf. Dit maakt het voor de onderwijsinstelling makkelijker om MBO studenten er te laten werken. Daarnaast kan dan ook aangesloten worden op kwalificaties in het mbo en kwalificatiedossiers. Dit kan bijvoorbeeld door het gebruik van werkinstructiekaarten.

- **Begeleiding:** Studenten hebben in de meeste gevallen een begeleider vanuit de onderwijsinstelling maar hebben op locatie ook een vaste begeleider nodig die de studenten begeleid, verslagen tekent en het functioneren van de studenten overziet. Dit is de verantwoordelijkheid van het circulaire ambachtscentrum. De hoeveelheid begeleiding is sterk afhankelijk van het MBO niveau. MBO niveau 4 studenten kunnen veel zelfstandig werk uitvoeren terwijl dat voor MBO niveau 1 studenten een stuk moeilijker is. Wij raden de ambachtscentra daarom aan om per MBO niveau de begeleidingsvraag en uitdagingen ver te specificeren.
- **Organisaties:** MBO onderwijsinstellingen. Zij hebben ook de kennis om dit overzicht verder aan te vullen en te verrijken. Circulaire ambachtscentra doen er goed aan om hen ook te betrekken bij het opstellen van dit overzicht buiten het daadwerkelijk realiseren van een samenwerking.

3.4 Kennisdeling

Wij raden aan om kennisdeling tussen circulaire ambachtscentra verder vorm te geven en te verankeren. In veel gevallen blijft het voor partijen pionieren en het leren van anderen om niet in dezelfde valkuilen te stappen is waardevol. Kennisdeling kan op verschillende manieren gedaan worden:

- Met betrekking tot het sociaal domein kunnen betrokken gemeenten kennis uitwisselen over succesvolle manieren waarop doelgroepen worden ingezet in de centra. Wellicht kunnen er op regionaal niveau afspraken worden gemaakt over de inzet van studenten in verschillende circulaire ambachtscentra.
- Circulaire ambachtscentra kunnen zelf onderling het initiatief nemen door bijvoorbeeld regionale samenwerking te zoeken met andere circulaire ambachtscentra. Hierbij kan bijvoorbeeld ook gezocht worden naar extra financiering via regiodeals⁵.
- Kennisdeling over het realiseren van goede begeleiding is belangrijk. Doordat meer van dit soort initiatieven zich ontwikkelen en professionaliseren kan het op termijn mogelijk zijn voor ambachtscentra om wellicht een kwaliteitskeurmerk in te voeren voor de begeleiding. Ook is het wellicht mogelijk voor ambachtscentra om te kijken naar opleidingen voor begeleiders die specifiek toegespitst zijn op de werkzaamheden in het circulaire ambachtscentrum.
- Via de website: <https://circulairambachtscentrum.nl/>
- Het leernetwerk en de lunchbijeenkomsten.⁶

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/regio-deals>

⁶ <https://circulairambachtscentrum.nl/programma/>

